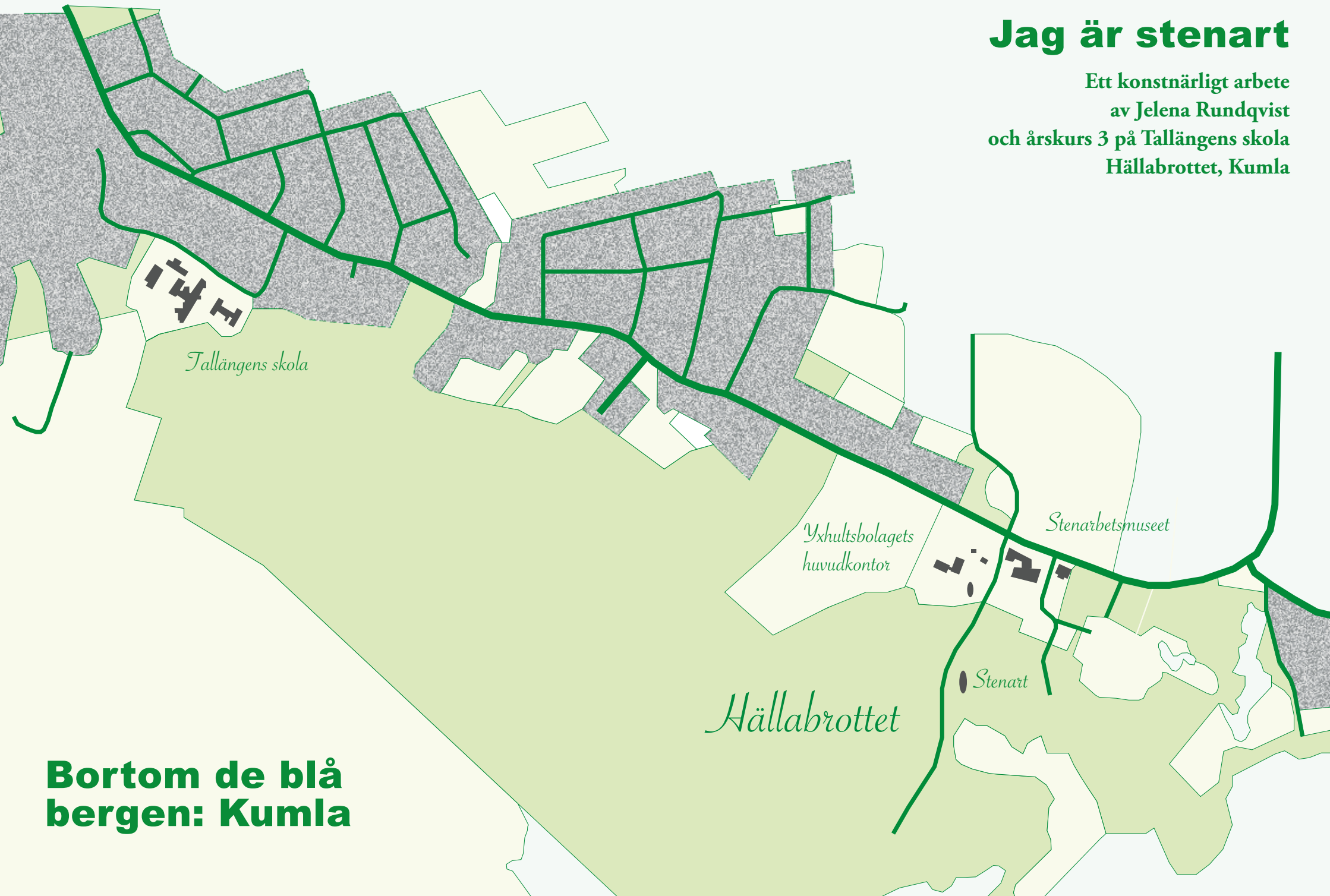

Jag är stenart

Ett konstnärligt arbete
av Jelena Rundqvist
och årskurs 3 på Tallängens skola
Hällabrottet, Kumla

**Bortom de blå
bergen: Kumla**

Jag är Stenart

Innehåll

Jag är Stenart, Jelena Rundqvist och årskurs 3 på Tallängens skola
Hällabrottet, Kumla

<i>Jag är Stenart</i>	2
Jelena Rundqvist	3
Konceptuell utgångspunkt	4
Metodik	6
Samarbeten	10
Workshoppar	12
Färdigställande	20
Invigning och vernissage	22
Publikationen <i>Jag är Stenart</i>	26
Jelena Rundqvist om närvaro, att följa med i det som händer och kampen att inte bestämma för mycket	28
Fortsättning och framtid	31
”Med fantasi och en stor sten kan man göra vad som helst”	32

Jag är Stenart

Bortom de blå bergen, projektår 1, 2017/2018

Plats: Hällabrottet, Kumla

Deltagare: årskurs 3, Tallängens skola

Konstnär: Jelena Rundqvist

I samarbete med: koreografen Ossi Niskala, Naturskolan i Kvarntorp, Kumla och stensculptören Basem Zammam

Projektleddare: Kerstin Wagner och Maria Andersson

Med stenen som utgångspunkt bjöd konstnären Jelena Rundqvist in årskurs 3 på Tallängens skola till en undersökande process i Hällabrottet i Kumla. I en serie workshoppar fick barnen utforska platsen med hjälp av stenens rika historia och mångfacetterade karaktär. Arbetet mynnade ut i en gemensam konstnärlig gestaltning i form av skogsmöbler i en dunge utanför museet, nu en permanent installation på platsen. Projektet avslutades med invigning av skogsmöblerna samt en utställning med video och installation och guidade turer. En publikation som visade på arbetsprocessen spreds som inlägga med Nerikes Allehanda i hela länet.

Under det första projektåret fokuserade *Bortom de blå bergen* på Kumla med utgångspunkt i den stenindustri som funnits i Hällabrottet samt de naturförutsättningar och den specifika kultur- och naturhistoria som under lång tid format platsen. Kumla med sina 21 000 invånare ligger beläget i gammal kulturbygd och stenhanderingen i Hällabrottet har haft en stor betydelse för byggarbeten i hela Mellansverige ända sedan medeltiden. En stor del av den skulpturala fasadstenen i Stockholms innerstad kommer till exempel från Hällabrottet. Stenarbetsmuseet i Yxhult, som idag ses efter av den lokala kultur- och hembygdsföreningen, blev en central utgångspunkt för projektet.

Jelena Rundqvist på Stenarbetsmuseet i Yxhult. Foto: Maria Andersson

Jelena Rundqvist

Som konstnär arbetar Jelena Rundqvist över gränserna mellan konst, form och koreografi. Rumslighet i relation till objekt, kropp och rörelse är genomgående närvarande i hennes arbeten, som ofta har en inneboende performativitet. I sitt konstnärskap använder hon sig av pedagogiska och curatoriska metoder och hennes arbete karaktäriseras av en delad konstnärlig process med konstnären som en kollektiv kropp. Ett återkommande tema har varit att bygga plattformar för estetiskt utforskande. Hennes praktik rymmer bland annat den interdisciplinära plattformen After shopping på Kulturhuset Stockholm, hennes arbete som en av cheferna och konstnärliga ledarna för Tensta konsthall samt den experimentella konstlinjen Brunnsvik Konst på Brunnsviks folkhögskola. Hon har en masterexamen i koreografi och performativa praktiker från Dans- och Cirkushögskolan.

Konceptuell utgångspunkt: Stenens närvaro

Redan vid första träffen ger barnen en sten i skogsdungen bakom Stenarbetsmuseet namnet Stenart vilket kommer att namnge hela projektet. Stenart, med betoning som Lennart, associerar dels till olika stenarter och bildar också en sammansättning av orden *sten* och *art*, engelskans ord för konst. Ett lekfullt namn som sätter tonen för det fortsatta arbetet. *Jag är Stenart* utgår från stenen som material och hur vi genom den kan få syn på både vår historia och framtid. I det här arbetet är stenen historieberättare, inspiratör och pedagog.

Hällabrottet i Kumla har som så många andra samhällen vuxit upp runt en naturtillgång. Jelenas initiala efterforskningar om platsen gör henne intresserad av stenens närvaro på plats. Från hällkistan från stenåldern bakom museet, till traktens runsten och domarring och stenarbetsindustrin med traditioner tillbaka till medeltiden. Stenens berättelse är både rik och omfattande här. På 1800-talet fick stenhuggeriet och stenindustrin ett uppsving genom dåtidens arkitektur med påkostade fasadskulpturer. Under andra världskriget, när Sveriges handelsförbindelser var begränsade, utvanns olja ur platsens skiffersten. Lättbetongen, kallad ytong, som utvecklades från 1920-talet och framåt, användes i uppbyggandet av folkhemmets nya bostadsområden. På 60-talet producerades mexitegel till de nya mexitegelvillorna, en trend som snabbt dog ut efter 70-talet. I sitt arbete tar Jelena fasta på det som blir så tydligt i Hällabrottet – hur våra underjordiska naturtillgångar formar våra liv och samhällen och de frågor som det väcker om hållbarhet och vårt förhållande till naturen. Hon fascinerar av hur stenen som material både riktar sig mot kommande och tidigare generationer. Genom sina fossilbilder speglar kalkstenen den miljö som skapade

den för miljoner år sedan. Sten används till våra gravar för att minnet av oss ska leva vidare och stenen länkar oss samman med både dåtid och framtid.

Stenens beständighet blir ett sätt för Jelena Rundqvist att närma sig bygdens historia och blir en utgångspunkt för projektet. Parallellt med barnens utforskande får Jelena, som tidigare främst arbetat i trä, textil och med foto och video, också en möjlighet att undersöka stenen närmare.

Foto: Jelena Rundqvist

Metodik: Platsen som generator och stenen som pedagog

Plats

Innan Jelena Rundqvist hade sökt Konstfrämjandets utlysning efter en konstnär, besökte hon Hällabrottet och Yxhult för att undersöka om detta kunde vara ett projekt för henne. Platsen är viktig för henne, inte bara i det här projektet utan genomgående i hennes praktik. Det är ur platsen hennes idéer föds. Redan under sitt första besök slogs hon av att stenen som material och tema var starkt förankrat här och att det var något hon gärna ville fortsätta att undersöka. Jelena bestämde sig för att bosätta sig på platsen under våren då projektets mest intensiva månader genomfördes. Det var inget som projektet planerat för eller som Konstfrämjandet förväntade sig, men det skapade definitivt en extra närvaro på platsen, vilket bidrog till projektet på ett positivt sätt. Innan det gemensamma arbetet med barnen inleddes skaffade sig Jelena kunskap om platsen genom att vistas där och genom möten med personer med erfarenheter av platsen.

Ramverk och struktur

Jelena skapar ett konstnärligt ramverk att förhålla sig till, som bryts ner till en serie workshops med olika fokus. Workshoppar genomförs med en och samma klass, uppdelade i två grupper. Varje workshop hålls med andra ord två gånger och pågår i cirka 1,5-2 timmar med fikapaus. Vissa workshoppar håller konstnären i själv, andra i samarbete med inbjudna personer med kompetens som kompletterar hennes egen. Varje workshop lägger grunden för nästa och tillsammans skapar de olika typer av erfarenheter och kunskaper som gemensamt bidrar till det större ramverket. Konstnären lyfter fram fördelarna med att arbeta med en enda klass genomgående genom projektet; på det sättet har deltagarna

kunnat få en fördjupad känsla för stenen, men också en inblick i hur brett man kan jobba med samtidskonst. Att arbeta med samma klass under längre tid innebär också att man lär känna varandra, blir mer avslappnade tillsammans och på så sätt kan göra ännu mer intressanta saker tillsammans.

Pedagogiskt grepp och roller

Det konstnärliga utövandet och det pedagogiska arbetet flyter samman i projektet, men stenen får här rollen som den huvudsakliga pedagogen. Dess karaktär och egenskaper tas om hand på en rad sätt och under projektets gång används stenen både som material, objekt, rum, koreograf och medarbetare. Sig själv ser Jelena som regissör och barnen som konstnärer. Projektet utvecklas efter barnens tankar med en öppenhet för spontana infall. Konstnären följer barnen i det de skapar, fångar upp det och jobbar vidare med det som kommer fram. Hon uppmanar dem att använda fantasin och utveckla den – att vara kreativa. Just det som konstnärligt skapande handlar om. Här är det inte konstnären som bestämmer allt. Barnen är med och utvecklar processen, även om konstnären samtidigt relaterar arbetet till den ram som satt riktning för projektet.

Lek och fysisk upplevelse

Jelena arbetar med att locka fram känslan för stenen genom lek och rörelse, men också genom fysiskt arbete, ibland tungt. Alltid i linje med stenens karaktär. Barnen har tittat på sten. Letat och hittat sten. De har klättrat på, hoppat mellan och ramlat från sten. De har slingrat sig efter stengolvets mönster. De har med lätta steg burit små stenar och kämpande kånkat lättbetongblock och stora tunga stenar. De har namngett stenar, och blivit stenar. De har fått lära sig om olika geologiska tidsåldrar och skulpterat dessa i lera, ett material skapat av sten, samtidigt som de funderat på historiska avtryck i stenar i form av fossiler. Skulpterandet i lera fungerar som en övning i ett material som är relativt lätt att forma, och som sedan leder vidare till skulpterande i Ytong, den lättbetong som först utvecklades här i Yxhult. Ett svårare och tyngre material att bearbeta. Från att ha använt befintliga stenar som möbler och känt efter hur kroppen formar sig mot olika ytor, bygger barnen sedan nya möbler av sten och för sten, utifrån sina egna proportioner.

Utrymme för reflektion

Arbetet kombinerar intellektuell reflektion och fysisk upplevelse. Konstnären tar vara på det faktum att stenen inte bara är en symbol för beständighet, varaktighet och stabilitet, utan faktiskt är beständig. Kalkstenens innehåll speglar den miljö som skapade den för miljoner år sedan, genom sin sammansättning och sina fossilbilder. Stenens hållfasta uppbyggnad gör att arbete i sten kräver tålamod. Det långsamma skulpterandet i sten skapar ett möjligt utrymme för reflektion som står i kontrast till barnens, och samtidens, vanligtvis höga tempo.

Riktning

Från projektets början finns en förhoppning hos konstnären att arbetet ska leda fram till en offentlig gestaltning. Den konstnärliga gestaltningen ska fylla en funktion och bli en permanent installation i närområdet som deltagarna, och andra, kan återkomma till. Vad detta är vet inte Jelena när arbetet inleds, men för henne är det viktigt att arbetet inte stannar vid att vara en process, en lek, en idé, en modell eller en representation av något. Utan att barnen får vara med om att göra något som tar plats och som blir ett bestående inslag i deras egen närmiljö. Arbetet mynnar så småningom ut i en gestaltning som är konst, men som också är möbler. Utformade av barnen själva, efter deras behov, idéer och fysiska dimensioner. Installationen av skogsmöbler i sten finns kvar efter att projektet avslutats, förhoppningsvis en lång tid efter. Och som efter ett tag kanske, med Jelenas ord, ”tas tillbaka helt av skogen under stenarnas långa liv.”

Foto: Jelena Rundqvist

Samarbeten

Både projektledarna och konstnären la stor vikt vid att skapa bra förutsättningar för projektet på plats i Hällabrottet genom platsstudier, förankrande möten och dialog. Kultursekreterare Tomas Borg, Kumla kommun, och Monica Ström, Yxhultbygdens kultur och hembygdsförening som förvaltar Stenarbetsmuseet i Hällabrottet, var involverade i projektet från början och blev ovärderliga samarbetsparter både gällande lokal kunskap och praktisk hjälp.

Jelena Rundqvist kom också att samarbeta med den lokala Naturskolan, en kommunal verksamhet där elevernas och barnens egna upplevelser i naturen står i fokus och ses som grunden till ett aktivt lärande. Naturskolan bidrog på ett värdefullt sätt till lokal och historisk kunskap i två olika workshoppar med barnen.

Ossi Niskala. Foto: Jelena Rundqvist

Koreografen Ossi Niskala bjöds också in av Jelena och bidrog till projektet i två workshoppar med fokus på ett kroppsligt närmande och förståelse för plats och sten. Ossi Niskala är utbildad vid Danshögskolan och har sedan början av 90-talet varit verksam som dansare och koreograf.

Basem Zammam och Jelena Rundqvist Foto: Maria Andersson

Stenhuggaren och skulptören Basem Zammam fick också en viktig roll i projektet och bidrog med kunskaper om stenarbete i workshoppar med barnen, samt med färdigställandet av den permanenta gestaltning som projektet ledde fram till. Basem Zammam har en gedigen kunskap om stensculpturala tekniker från sin verksamhet i Syrien, kunskaper som idag är mycket ovanliga i Sverige. Mohammed Al Suntfi assisterade i färdigställandet av gestaltningen.

Även lokala företag har bidragit till projektet, bland annat Närkes Sten och Persson sten som stöttat både med kunskap kring sten och med restmaterial som använts i arbetet. Före detta kulturintendent i Kumla, Mats Runering, har bidragit med kunskap om traktens geologi. Tidigare anställd på Yxhultbolaget, Rolf Karlsson, visade runt barnen på Stenarbetsmuseet tillsammans med Monica Ström, Yxhultbygdens kultur- och hembygdsförening. Även forskaren Mattias Bäckström från Örebro universitet som bland annat forskar om avfallet i Kvarntorpshögen tillförde kunskap till projektet.

Workshop 1: Stenkoreografi

5 och 6 april 2018, vid Stenarbetsmuseet och på Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor.

Jelena Rundqvist genomför workshoppen i samarbete med koreografen Ossi Niskala.

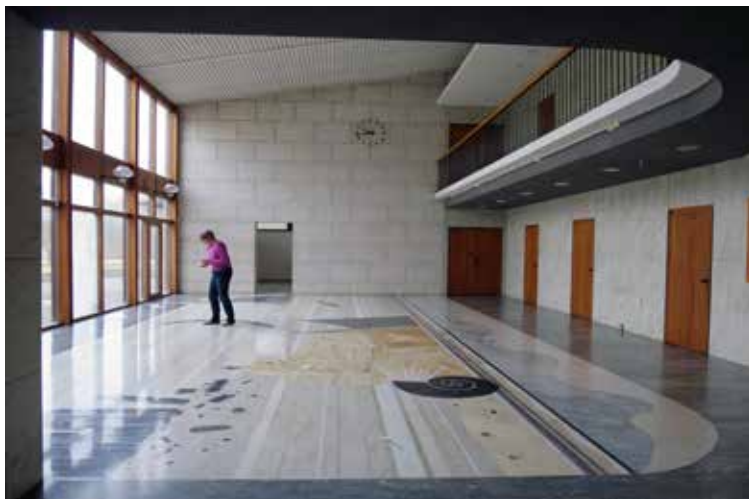

Foton: Jelena Rundqvist

I den första workshoppen bekantar sig barnen med stenblocken som finns kring Stenarbetsmuseet, rester från den stenbrytning som förekommit här. De känner och klänger på stenarna. Det är nu de träffar Stenart första gången. I en koreografisk lek i den dramatiska miljön hittar de stenblock som kan fungera som möbler. De har med sig sittunderlag och breder ut dem. En sten är en soffa, en annan en fätölj. Någon hittar den perfekta sängen. De plockar stenar ute i naturen och lånar med sig. I Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor har en tillfällig studio byggts upp. Barnen väljer en bra plats för sina stenar och skriver sitt namn på golvet bredvid. ”Märkte ni hur stenarna koreograferade hur vi rörde oss ute?”, frågar koreografen Ossi Niskala barnen när vi fikar.

Workshop 2: Rörelse i ett urhav

16 och 17 april 2018, Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor.
Jelena Rundqvist genomför workshoppen i samarbete med koreografen Ossi Niskala.

Monica Ström visar Bengt Blomqvists marmorintarsia. Foto: Maria Andersson

Ossi Niskala t.h. koreograferar barnen. Foto: Jelena Rundqvist

Foto: Jelena Rundqvist

I Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor finns ett unikt marmorgolv av 34 olika marmorsorter som skapades av konstnären Bengt Blomqvist på 50-talet. Intarsiagolvets föreställer urhavet med fiskar, snäckor och en Brachiosaurus, och visar på marmorns tillblivelse. Golvets bildberättelse blir en pedagogisk utgångspunkt för barnen att förstå hur sten skapades för miljoner år sedan och får nu liv i en filmad koreografi. Monica Ström från Yxhultbygdens kultur- och hembygdsförening berättar om konstverket för barnen. Liggande på golvet får barnen sedan göra koreografiska rörelser som Jelena Rundqvist och Ossi Niskala instruerar. Sedan börjar barnen koreografera sig själva. De blir en stor bläckfisk som svepande rör sina armar. Med långsamma rörelser blir de själva en del av det unika golvet och berättelsen om stenens process. Några av barnen fotar och filmar varandra. På vernissagen 1 juni visades den filmade koreografin på Stenarbetsmuseet.

Workshop 3: Jordens tidsperioder

23 april 2018, Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor.
Jelena Rundqvist genomför workshoppen i samarbete med Per Karlsson Linderum, Naturskolan i Kvarntorp, Kumla.

Foton: Jelena Rundqvist

I studion i Yxhultsbolagets gamla huvudkontor ligger en kurvig tidslinje med stenar på golvet. Kalkstenen i Hällabrottet bildades för 400 miljoner år sedan när platsen var ett hav och vår kontinentalplatta låg under ekvatorn. Under ofantligt långa tidsrymder förvandlas kalkslam och skal från olika havsdjur till kalksten. I mindre grupper gestaltar barnen jordens olika åldrar i lera, ett material som kommer från sten. Per Karlsson Linderum från Naturskolan berättar om de olika tidsåldrarna, vad de heter och vilka olika levande organismer som funnits under de olika perioderna. Hur fossiler bildats och blivit kvar som avtryck i stenar genom årmiljonerna. Barnen gör trilobiter, dinosaurier och bläckfiskar av lera. De formar också namnen på de olika tidsåldrarna. Och skriver sina egna namn.

Workshop 4 och 5: Fikaplots för människor och stenar

3, 4 och 8 maj 2018, på och vid Stenarbetsmuseet.

Jelena Rundqvist genomför workshoppen i samarbete med stensculptören Basem Zammam.

Foton: Maria Andersson

Rolf Karlsson guidar i Yxhultsbolagets gamla hyvelverkstad. Foto: Maria Andersson

I de två sista workshopparna återkommer barnen till platsen där Stenart finns. I stora ytongblock får barnen skulptera fram fantastiska möbler i skogen bakom Stenarbetsmuseet. De ska skapa en fikaplots för människor och stenar. De bygger, hugger, sågar och filar i lättbetongmaterialet Ytong. Ytong utvecklades och producerades i Hällabrottet av Yxhultsbolaget under en stor del av 1900-talet. Materialet med namnet Ytong, en sammansmältning av namnet Yxhult och betong, hade stor betydelse för platsen och byggindustrin i landet. I den här workshoppen arbetar barnen konstnärligt i den lättskulpterade Ytongen. Samtidigt lär de sig om lättbetongen och om hur den användes. De borrar hållare för sina päronfestis i möblerna och fikar innan det är dags att plocka sten som möblerna sedan ska kläs i. Vid det här tillfället träffar de också Rolf Karlsson som började arbeta med stenarbete här som 15-åring på 1950-talet. Han berättar om arbetet på den tiden och visar barnen den gamla hyvelverkstaden som nu är del av Stenarbetsmuseet.

Färdigställande av permanent installation med skogsmöbler

9-27 maj 2018, vid Stenarbetsmuseet.

Jelena Rundqvist i samarbete med stensculptören Basem

Zammam med assistans av Mohammed Al Suntfi.

Foton: Jelena Rundqvist

Foto: Jelena Rundqvist

Barnens möbler av Ytong kläs med sten från platsen som fästs med betongbruk. Skogsmöblerna lånar sitt uttryck från platsen och smälter nästan in i den omgivande miljön. Men stenarna och betongen har också en praktisk funktion, att göra möblerna tåliga så att de kan bli en permanent installation. Inspiration har Jelena Rundqvist hämtat från tornet på Nicolaikyrkan i Örebro. En mångfald av individuella stenar som tillsammans bildar en kollektiv helhet. Skogsmöblerna är både konstverk och just möbler, till för att användas. Gjorda i fullskala och på riktigt, inte bara som skiss. Men i en annan skala än hur vi brukar se möbler i det offentliga rummet – nämligen i barnens skala. Gjorda med barnens blick utifrån deras kroppar och rörelser.

Invigning och vernissage

1 juni 2018, Stenarbetsmuseet med omgivning
Öppen invigning och vernissage

Foton: Konstfrämjandet Bergslagen

Foton: Konstfrämjandet Bergslagen

Projektet avslutas med pampig invigning av installationen med stenmöbler och vernissage av en publik utställning med det nyproducerade videoverket *Jag är Stenart – Stenkoreografier* och öppen workshopstudio som ger inblick i projektets process. Jelena Rundqvist och eleverna visar och berättar om arbetet. Besökarna får också guidade visningar av Monica Ström från Yxhultbygdens kultur- och hembygdsförening av både Stenarbetsmuseet och Bengt Blomqvists marmorintarsia i Yxhultsbolagets tidigare huvudkontor. Utställningen äger rum under en dag och avslutas med grillning på hembygdsgården. Allt i närvaro av konstnären, elever och lärare från Tallängens skola, föräldrar, syskon och släktingar, boende i området, Yxhultsbygdens Kultur och Hembygdsförening, Konstfrämjandet samt Naturskolan, Basem Zammam och Ossi Niskala som alla varit viktiga medarbetare i projektet.

Projektrummet öppnas upp. Foto: Jelena Rundqvist

Videoverket *Jag är Stenart* – *Stenkoreografier* visas i Stenarbetsmuseet.
Foto: Maria Andersson

Grillning vid hembygdsgården. Foto: Maria Andersson

Publikationen Jag är Stenart

Att sprida kunskap om projektet på ett bredare plan än bland deltagare och samarbetsparter har varit en viktig drivkraft genom projektet. Inför projektets avslutning och presentation skapades en publikation om projektet och dess process som trycktes som en inlägg till Nerikes Allehanda och som spreds i länet i 35 000 exemplar. Tidningen fungerade både som ett tillgängliggörande av arbetet och som en inbjudan till den publika utställningen i Hällabrottet.

Under arbetets gång har det hela tiden funnits en nära dialog med lokal media som bidragit till att förankra och sprida information om projektet i närmiljön. Båda lokaltidningarna, Nerikes Allehanda och Sydnärkenytt, följde projektet under våren och skrev om det vid ett flertal tillfällen. Stenindustriförbundet visade också intresse för projektet och skrev om Jelenas arbete i branschtidningen Sten.

Foto: Jelena Rundqvist

Foto: Jelena Rundqvist

Jelena Rundqvist om närvaro, att följa med i det som händer och kampen att inte bestämma för mycket

För Jelena är det mötet som står i fokus i ett konstnärligt deltagar-baserat arbete. Sedan länge har hon varit intresserad av att söka efter andra förhållningssätt till konstpedagogiskt arbete än det traditionellt reproducerande, där ”den riktiga konsten” har något att lära ut. För Jelena är det en rättvisefråga – att barns och andra icke-professionellas konstutövande ska tas på lika stort allvar som professionella utövares. Vad de skapar och bidrar med är lika intressant. Inom Jelenas ramar sker lärandet tillsammans med deltagarna i ett ömsesidigt utbyte av kompetenser. Hon värjer sig mot rollen som pedagog som ska lära deltagarna någonting. ”Som konstnär är jag självklart ansvarig, men jag iscensätter situationer som handlar om att följa med i det som händer. Det är både konstnärligt och kvalitativt intressant.” Att stenen Stenart fick sitt namn av barnen gjorde till exempel att den blev en viktig karaktär i arbetet, det hade den inte blivit utan att barnen lyft den som viktig. Och Stenart kom inte bara att bli namnet på det konstnärliga arbetet, utan alla skulpturala stenmöbler, som idag är en permanent installation, förlades runt stenen Stenart.

Kärnan i arbetet är att deltagarna ska känna ägarskap över det. För att deltagarna ska göra det försöker Jelena att inte hitta på för mycket idéer i förväg. De är viktigt att idéerna växer fram och utvecklas tillsammans med deltagarna. Att låta saker komma upp och fånga dem. ”Det är lätt att bestämma för mycket”, säger Jelena, ”jag får gå emot den egna viljan att bestämma.” ”Det är också viktigt att inte proppa in för mycket saker som ska göras, då finns det inte utrymme för att saker uppstår”, menar hon och försöker

också undvika att vara fast i ett schema. Det ska finnas tid och utrymme för improvisation och det oförutsedda, både praktiskt och psykologiskt. Vissa saker tar längre tid än planerat, vissa saker går fortare. Att låta det finnas utrymme för det är viktigt. Men det är en svår balansgång att vara öppen inför det som kan komma och samtidigt ha en tydlighet. ”Tydlighet är enormt viktigt för barnen, men de kräver sällan att få veta i förväg vad som ska hända. Det är framförallt de vuxna som har ett större behov av att veta vad som ska hända i nästa steg”, menar Jelena.

Genom processen lär sig Jelena och deltagarna varandras arbets-sätt. När de gemensamt följer det som händer hittar de sätt att vara skapande. Att utvecklas tillsammans betyder inte att man behöver sitta i grupp och prata och bestämma allt tillsammans. Beslut tas i görandet, och Jelena blir en uppmärksam redaktör som hjälper till att genomföra barnens idéer, inte tvärtom. ”Deltagarna behöver hamna direkt i ett görande”, menar Jelena, ”inte i ett reflekterande, eftersom de inte har så mycket erfarenhet av att reflektera kring konstnärliga processer.” För mycket reflektion kan istället förhindra skapandet och för att undvika det iscensätter hon situationer som omedelbart försätter barnen i görandet. Samtidigt sköter konstnären den övergripande planeringen av projektet, den är svår att involvera deltagarna i. Kanske skulle detta vara möjligt med mer tid till projektet, men man får heller inte glömma att konstnären besitter en expertis och har en annan kunskap om det praktiska kring projektet än vad deltagarna har.

Varje workshop är som en improvisationsföreställning, menar Jelena. Och hela tiden utvärderar hon vad som funkar och vad som inte funkar. Hon nämner som exempel workshoppen tillsammans med Ossi Niskala då barnen skulle utföra en koreografi på marmorgolvet. En stund kändes det som det var något specifikt som vi

vuxna ville att barnen skulle göra, och då tyckte barnen inte längre att det var roligt. De hamnade i en situation där de skulle utföra något för någon annan. Då bröt Jelena. De tog en paus, barnen började klättra på stenarna utanför Yxhults huvudkontor istället och Jelena gav dem sin kamera så att de kunde fota varandra. Sedan gick de tillbaka till golvet igen och nu hade barnen ett eget förslag på en koreografi de ville göra.” Det måste vara intressant för båda parter”, menar Jelena. Annars blir deltagarna verktyg i konstnärens process. Det finns inget facit för när det funkar eller inte. Varje situation är unik och måste kännas in. Att vara så närvarande och att ha den konstanta reflektionen påslagen tar mycket energi, så viktigt för Jelena har också varit att kunna dra sig tillbaka efter en workshop och i största möjliga mån dela upp workshopptillfällena så att hon inte tar emot mer än en grupp om dagen.

Jelena tycker att det hade en positiv påverkan på hennes process att projektledarna var konstnärer och hade en stor förståelse för konst och för hennes process. Det finns vissa aspekter av processer som är viktiga, till och med avgörande, men svåra att sätta ord på, menar hon. För Jelena handlar det mycket om iscensättning; vikten av att skapa en fysisk och rumslig upplevelse för deltagarna att vistas i. Projektrummet som användes genom arbetet var ett enkelt, lite slitet rum, i det gamla huvudkontoret. Jelena lägger mycket omsorg om rummet för att skapa en viss stämning som hon ville försätta deltagarna i under deras arbete. Rummet skulle inte bara vara tillgängligt utan också bli en del av konstverket. ”Det psykologiska rummet är ofta underskattat”, menar Jelena. I projektet byggs trygghet och deltagarna trygga. I till-

Fortsättning och framtid

Efter att *Jag är Stenart* färdigställt fick Jelena Rundqvist en inbjudan att visa projektet i galleriet på Kumla bibliotek. Galleriet byggdes om till projektrum och andra treor i Kumla blev inbjudna till workshoppar och fick också utforska sten och lera och dess historia tillsammans med Jelena. I ett fristående gestaltungsuppdrag för förskolan Utforskaren i Stora Mellösa på uppdrag av Örebro kommun, fortsatte Jelena sedan att arbeta med stenmöbler, formade efter barnens lek och önskningar i samarbete med barnen och deras pedagoger. Gestaltningen fick namnet *Grottan, stenkojan och glasskiosken* och även dessa stensculpturer utformades i samarbete med skulptören Basem Zammam.

Som ett led i att försöka skapa långsiktighet i det konstnärliga arbetet som tagit plats i Hällabrottet initierades projektet *Stenarna talar*, där Jelena återkom till Tallängens skola hösten 2020 för att arbeta med en ny tredje klass. Även detta projekt stod Konstfrämjandet bakom med stöd av Kulturrådet. Med hjälp av de tidigare treorna, nu sexor, presenterades *Jag är Stenart* som en grund och inspiration för det nya arbetet. De tidigare treorna visade stenmöblerna på plats vid Stenarbetsmuseet och berättade om sina tankar kring projektet. Inledande praktiska workshoppar förlades den här gången på Örebro konsthall som en del av arbetet inför utställningen *We are here* och eleverna fick direkt börja utforma stenmöbler i konsthallens rum helt i linje med utställningens fokus på utforskandet av kollektiva processer som metod och barns rätt att få vara med och utforma det offentliga rummet genom lek och experimenterande problemlösning. Förutom Jelena Rundqvist medverkade även konstnärerna Jenny Berntsson och Ruben Wätte i utställningen med deltagarbaserade konstnärliga arbeten. Workshoppar med eleverna fortsatte sedan på Tallängens skola där eleverna fortsatte utforskandet av stenens roll i relation till sin hembygd, historia och samtid.

”Med fantasi och en stor sten kan man göra vad som helst”

När Jelena Rundqvist träffar Emma, Cheyenne, Telmer och Frida för att prata om deras erfarenheter från *Jag är Stenart* i december 2020 har det gått två och ett halvt år sedan de avslutade projektet tillsammans. De tidigare 3:orna går nu i 6:an. Men det har nyss träffats ändå. Jelenas arbete har fortsatt på Tallängens skola med årets 3:or och klassen som jobbade med Stenart-projektet bjöds in under hösten för att berätta om det tidigare arbetet för de yngre eleverna. Det finns mycket att prata om. Här är ett utdrag ur ett långt samtal som ringlar sig fram och aldrig vill ta slut.

Jelena: Kommer ni ihåg när vi träffades första gången?

Alla: Ja!

Jelena: Förstod ni vad vi skulle göra? Jag hade inte riktigt bestämt allt vi skulle göra, men vad förstod ni?

Telmer: Det enda jag förstod var att det skulle handla om stenar.

Cheyenne: Jag tänkte det här är säkert ett projekt om stenar och vi skulle hålla på att jobba med olika sorters stenar och så.

Emma: I början tänkte jag: ”Det kommer bli tråkigt.” Vi ska jobba med ett projekt med stenar i några veckor. Sen kom Stenart och förändrade allting.

Jelena: Stenart förändrade allt. Hur då?

Cheyenne: Alltså det är kul att ha en egen sten.

Emma: Det låter konstigt, men han gör mig glad.

Jelena: Är det så?

Emma: Jag och Cheyenne var och hälsade på honom på sommarlovet.

Cheyenne: Vi cyklade dit och tog med fika och så, och var där. Men alltså när vi hittade på det där, tänkte vi så här, det blir nog inte så tråkigt här, för vi gjorde ju väldigt många olika saker med stenar. Det var roligt faktiskt.

Jelena: Tyckte ni att det var ok att ni kom dit och att ni inte riktigt visste vad som skulle hända?

Alla: Ja-a.

Cheyenne: Jag menar jag gillar överraskningar så...

Emma: Och så länge man inte behöver vara kvar i skolan och jobba när man kan vara ute ...

Jelena: Förändrades era tankar om projektet under arbetets gång.

Alla: Ja.

Telmer: Till det positiva.

Cheyenne: När vi kom på namnet Stenart, då blev allt mycket roligare för då tänkte man: ”Jag har något eget”. Och sen gjorde vi många olika saker. Jag trodde att vi bara skulle göra samma saker, eftersom det bara var stenar, men sen gjorde vi en massa olika saker och då tänkte jag: ”Det här är roligt!”

Jelena: Vad tänkte ni om att det var olika saker?

Emma: Det var kul. Att fortfarande vara på samma ställe och göra relaterade – heter det så? Relaterade grejer.

Cheyenne: Som handlade om samma saker, fast på olika sätt.

Jelena: Frida, vad tänkte du, var Stenart viktig för dig, eller var det något annat som var viktig?

Frida: Jo det var viktigt, men eftersom jag inte var med och skapade den, var det inte på samma sätt, men jag tyckte det var kul och så.

Jelena: Stenart kom ju upp som ett namn och så tyckte jag att det var spännande att.. det blev som något viktigt som kom upp första gången vi sågs där. Men vad tyckte ni andra? Blev det orättvist att de andra hittade på det, eller kände du ...

Frida: Nej ... det var ju liksom ett bra namn och så. Det var kul.

Jelena: Tyckte ni att det var viktigt att det blev uppmärksammat så där, att radion kom och att det var vernissage och att det kom mycket folk? Hade det varit lika roligt ändå?

Frida: Det hade varit lika roligt ändå, men det var ju såklart kul att ...

Cheyenne: ... folk kom och fotograferade ...

Telmer: Ja ... jag menar ... jag skulle säga att det var väl bra att vi skapade det här och nu vet många om det, fast sen slutade det

också kännas som att det var vi som ... Stenart slutade kännas som vår grej, och mer som något normalt som tillhör alla andra ... för när nåt blir känt så slutar det att vara den som gjorde dess grej och börjar vara mer kommunens, de som styr i områdets sätt att få hit folk.

Cheyenne: För mig är det helt tvärtom. Ju mer folk som kommer hit och tittar på det, desto mer känns det som att det är min egen.

Emma: En gång, var det i biblioteket? När de ställde upp bilder på Stenart. Det tyckte jag var jätteroligt. Jag tror det var text där också, där det stod om allt ... alltså jag kommer alltid vara stolt över Stenart. Det var tre år sedan och jag är fortfarande stolt över Stenart.

Cheyenne: Jag också. Jag minns det som ...

Telmer: ... igår ...

Cheyenne: Ja precis, som att vi sprang och klättrade uppför Stenart.

Jelena: Var det något som var extra roligt? Det kanske ni har sagt ...

Cheyenne: Att bygga möbler och att hitta på Stenart.

Emma: Och att bara vara med kompisar ute i naturen.

Telmer: Och sen gillade jag när vi gick runt och letade efter stenar där i skogen. Jag gillade det väldigt mycket. Det var då jag hittade en sten som jag gav namnet Sture Rasp. Och jag tyckte att det var extra kul, för jag hade redan hunnit ge något ett namn, och jag gillar när jag ger saker namn. Den blir ju på något sätt något viktigt bara genom att man kallar den något specifikt och inte bara "det här är sten 1 i skogen" utan nej, det här är Sture Rasp som jag hittat i skogen.

Jelena: Stenarna blir en person?

Cheyenne: Ja, om man bestämmer ett namn på den, då glömmer man aldrig bort den, eller namnet. Och man kommer ihåg det i sitt huvud.

Jelena: Tyckte ni det var skillnad på det ni gjorde i workshoppar i det här projektet mot annars i skolan?

Alla: Ja!

Telmer: Mycket!

Emma: Stor skillnad!

Jelena: På vilket sätt?

Telmer: Frihet!

Frida: Man gjorde helt andra grejer.

Jelena: På vilket sätt var det annorlunda?

Cheyenne: Att man är ute i naturen.

Frida: Vi håller inte på med stenar i skolan.

Cheyenne: Frisk luft och då kan man röra sig mer.

Emma: Och man behöver inte sitta på en hård stol i två timmar.

Jelena: Tycker ni att det var viktigt? Att ni kunde röra er mer, vara ute?

Telmer: Ja, och sen den här känslan av att "Jag rör faktiskt en viktig sten". Att kunna känna att man faktiskt är där, man ser faktiskt det man pratar om, att kunna interagera med det man pratar om, på något sätt hjälper det.

Jelena: Hm, det är precis det jag vill att man ska känna ... Det är skillnad att ta i en sten, eller att se en bild av den i en bok, tycker jag.

Telmer: Big difference!

Cheyenne: Det känns bättre att se den i verkligheten än på bild.

Emma: Får jag ställa dig en fråga? Hur känns det att jobba, liksom fortfarande med stenar fast med en annan trea som inte är vi?

Jelena: Dels var det kul att jobba med samma lärare igen, Mari-Anne. Det kändes lätt att komma in i det igen för hon hade varit med en gång förut och visste precis ... och det kändes som ja, nu är jag tillbaka på Tallängen ... och jag känner mig så trygg i det här, att ha gjort det. Det var mycket mer nervöst när jag jobbade med er.

Cheyenne: Är det roligt?

Jelena: Ja, jag tyckte att det var jätteroligt.

Emma: Saknade du oss där borta?

Jelena: Ja, absolut. Ert projekt var ju mycket större, det här har varit ett lite mindre projekt, men det har ju varit kul också att fortsätta med er skola, att det är trean, och Naturskolan, och att man går dit igen, och att ni var där och berättade för de nya. Det blir som en tradition.

Emma: Kan inte det här blir en ny grej för Tallängen?

Jelena: Ja, jag skulle jättegärna vilja det.

Emma: Jag kommer hit varje gång!

Emma: Hur i hela världen får man idén, hur fick du idén att du skulle ta Tallängens treor dit och ha ett stort och långt stenprojekt?

Jelena: Jo det var Konstfrämjandet som hade idén och de sökte en konstnär. De hade bestämt att det skulle vara i Hällabrottet och utgå från Stenarbetsmuseet och inspireras kan man säga av stenindustrin som har varit i Hällabrottet. Och då tänkte jag att jag vill jobba med sten, åkte hit och kollade, jag tyckte jättemycket om platsen och så sökte jag det jobbet. Det var flera konstnärer som sökte och jag fick det. Och jag flyttade hit, jag bodde ju här, i Sannahed för att vara nära. Så jag var här mycket och lärde känna platsen, och lite folk. Det skulle ju handla om sten och då tänkte jag att jag undersöker sten på olika sätt, så det blev temat. Och sen hade jag bestämt lite, men jag hade inte bestämt att ni skulle bygga möbler innan. Men sen kom det där med att Stenart blev viktig och den platsen blev viktig. Och sen så skulle det vara kul att göra något som blev kvar, tänkte jag. Att vi gör något tillsammans som blir konstsulpturer som på riktigt finns kvar på platsen ...

Cheyenne: Hoppas att det aldrig försvinner!

Jelena: ... och inte bara att vi gör det och att vi har roligt ... men vi kan inte visa något efter. Nu när vi går dit och så kan vi säga det här har vi gjort, vi har byggt det här. Jag tyckte det var viktigt. Och det som ni pratade om tidigare, det var jätteviktigt för mig, jag menar, jag tycker att barn, då var ni ju ännu yngre, är väldigt bra på att röra sig och i skolan är det väldigt mycket att man sitter vid en bänk och så och man ...

Emma: Det är allt man gör ... man sitter, skriver, lyssnar.

Jelena: Ja, och tar in väldigt mycket också ...

Emma: Det är ju roligare att gå runt och – okej det här är en sten och här finns det olika grejer ...

Jelena: Jag tyckte att det var viktigt att vi gjorde det och att ni fick göra det. Och sen när det var så många som ville klättra på de här stora stenblocken, det hade ju inte jag tänkt – när jag kom dit tänkte jag: ”Det här var lite tråkigt, de är fina men ... ” Ni använde ju dem som klätterställningar och då blev ju det också en del av hela grejen.

Emma: Med fantasi och en stor sten kan man göra vad som helst!

Bortom de blå bergen, projektår 1: *Jag är Stenart*

Jag är Stenart har genomförts i samarbete med Kumla kommun, Tallängens skola i Hällabrottet och Yxhultbygdens kultur- och hembygdsförening. Projektet finansierades av: Region Örebro län, Kulturrådet, Kumla kommun, Adolf Lindgrens stiftelse och Folk- rörelsernas Konstfrämjande.

Metodhandbok, häfte 2/4

Redaktör och formgivning: Maria Andersson

Texter och intervjuer (där inget annat anges): Maria Andersson

Workshoptexter: Jelena Rundqvist

Huvudfinansiär och beställare: Region Örebro län

Medfinansiär: Konstfrämjandet Bergslagen

Med stöd av: Folk- rörelsernas Konstfrämjande, Kulturrådet, Kumla kommun, Lindesbergs kommun och Degerfors kommun.

ISBN: 978-91-983396-4-2